

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานเป็นศาสตร์แห่งการค้นหาความจริง เพื่อเป็นหนทางนำไปสู่เป้าหมายแห่งการระงับข้อพิพาท ศาลผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยและตัดสินคดีจะพิจารณาและพิพากษาคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการที่คู่ความนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล¹

ในปัจจุบันศาลยุติธรรมไทยต้องประสบกับปัญหาในการพิจารณาและพิพากษาคดีเนื่องจากปริมาณคดีแพ่งที่ขึ้นมาสู่ศาลยุติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศตลอดหลายปีที่ผ่านมาและเมื่อประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 แต่ปรากฏว่าจำนวนผู้พิพากษามีจำกัดและไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้น และยิ่งไปกว่านั้นเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 กำหนดให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาครบองค์คณะ มีผลให้ผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีร่วมกันอย่างน้อย 2 คน ขึ้นไปเป็นองค์คณะ ทำให้ต้องใช้เวลาในการพิจารณาและพิพากษาคดีมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาหามาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว²

สำหรับในการดำเนินคดีแพ่งนั้น แม้เป็นกรณีระหว่างคู่ความสองฝ่ายซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกันในเชิงคดีและไม่ส่งผลกระทบต่อความสงบของสาธารณะเช่นคดีอาญา แต่หลักการในการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนสืบพยานก็มีความจำเป็น เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายได้มีโอกาสทราบถึงแนวทางการต่อสู้คดี ซึ่งเป็นการค้นหาความจริงด้วยพยานหลักฐานที่มีคุณภาพ อันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้วจะเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว³

---

¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2545), น.1.

² จินดาวรรณ แสงกาญจนวนิช, “การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยานในคดีแพ่ง,” รายงานการวิจัย, (สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2547), น.1.

³ โสภณ รัตนกร, อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 1, น.23.

เมื่อพิจารณาหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือ หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนมีการสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสทราบได้ว่า พยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะใช้อ้างเป็นพยานตน นั้นมีมากน้อยเพียงใดและสามารถหักล้างได้หรือไม่ เพียงใด นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันมิให้คู่ความใช้วิธีการปิดบังพยานหลักฐานเพื่อเอาเปรียบในเชิงคดี หรือจู่โจมคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจนทำให้เสียหายในเชิงคดี

หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น การเปิดเผยพยานหลักฐานด้วยการยื่นบัญชีระบุพยาน การส่งสำเนาเอกสารให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนการสืบพยาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้จะปรากฏว่ามีมาตรการในการเปิดเผยพยานหลักฐานหลายประการ แต่ระบบการเปิดเผยพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทยยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของคู่ความได้⁴

ส่วนระบบการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศ ปรากฏว่ามีกฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานต่อศาลในหลายขั้นตอน การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยานในคดีแพ่งจึงเป็นมาตรการที่มีความสำคัญมากที่สุดมาตรการหนึ่ง ซึ่งการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศนั้นเปิดโอกาสให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างมากมายที่จะเข้าถึงพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนถึงวันสืบพยานได้ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบเอกสาร การซักถามบุคคลก่อนวันสืบพยาน การตรวจสอบพยานวัตถุ เป็นต้น เพราะระบบการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศนั้นเห็นประโยชน์ของการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนวันสืบพยานในหลายกรณี โดยทำให้คู่ความได้มีโอกาสตรวจสอบและตกลงกันเกี่ยวกับพยานหลักฐานต่างๆ ก่อนถึงวันสืบพยานได้และยังทำให้คู่ความสามารถตกลงกันในประเด็นข้อพิพาทได้เร็วขึ้น เพราะได้มีโอกาสเห็นพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและสามารถประเมินสถานการณ์ในการต่อสู้คดีของตนเองได้

ดังนั้น หลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนเข้าสู่กระบวนการสืบพยานในคดีแพ่ง ซึ่งใช้ในระบบการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศ เป็นหลักการที่ดีและสามารถแก้ไขปัญหาปริมาณคดีที่คั่งค้างได้ หากนำกระบวนการดังกล่าวมาปรับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมไทย ก็จะช่วยทำให้กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของไทยเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาและพิพากษาคดีให้เสร็จเร็วขึ้นกว่าเดิมและไม่มีปริมาณคดีคั่งค้างมาก

⁴ จินดาวรรณ แสงกาญจนวนิช, *อ้างแล้ว* เชิงอรรถที่ 2, น.2.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายต่างประเทศของระบบกฎหมาย Common Law กับระบบกฎหมาย Civil Law ว่ากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานของทั้งสองระบบเป็นอย่างไร

1.2.2 เพื่อศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานว่าเป็นอย่างไร

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายต่างประเทศกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งของไทยยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของคู่ความได้ ก่อให้เกิดปัญหาในทางพิจารณาวินิจฉัยคดี การศึกษากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในกฎหมายต่างประเทศจะทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเหมาะสม เป็นประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของประเทศไทย และสามารถสร้างความยุติธรรมให้แก่ประชาชนต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 จะทำการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งของระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law

1.4.2 จะทำการศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย

1.4.3 จะทำการศึกษาเปรียบเทียบการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งของระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law กับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย เพื่อนำมาพิจารณาถึงความเหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.5 คำนิยามศัพท์

การเปิดเผยพยานหลักฐาน หมายถึง การหยั่งรู้ หรือการเปิดเผยเรื่องราวสาระของการกระทำหรือเอกสาร ซึ่งมีความสำคัญต่อการต่อสู้คดีของฝ่ายตรงข้าม และเป็นถ้อยคำที่ใช้ทั้งในการพิจารณาความแพ่งและความอาญา⁵ โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าการเปิดเผยพยานหลักฐาน คือ กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการพิจารณาโดยคู่ความฝ่ายหนึ่งสามารถรับทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยทางเอกสาร (documentary research) กล่าวคือ เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางกฎหมาย และคำพิพากษาของศาลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่ง

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1.7.1 ทำให้ทราบถึงการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งตามกฎหมายต่างประเทศ ระบบกฎหมาย Common Law กับระบบกฎหมาย Civil Law

1.7.2 ทำให้ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐาน

1.7.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อบกพร่องของกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐาน เพื่อสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้ให้เหมาะสม

1.7.4 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานตามกฎหมายต่างประเทศในระบบกฎหมาย Common Law กับระบบกฎหมาย Civil Law และการเปิดเผยพยานหลักฐานในไทย

---

⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, กฎหมายเปรียบเทียบกฎหมายประเทศอื่นในกฎหมายคอมมอนลอว์ หน้าที่ 14 ในเอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, สาขาวิชานิติศาสตร์, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2548), น.820.